

JIJ... BENT EINDELIJK DE BAAS IN ROTTERDAM

projectverslag en activiteitenoverzicht R festival 1997

R
Festival

18th 28
sept

Lang leve de eeuwige jeugd! Of kan de cultuur een festival zijn?

Zijn jongeren - sociaal gezien - een zootje ongeregeld dat van overheidswege angstvallig bewaakt en stelselmatig ingekapseld moet worden? Zijn ze alleen van de wereld als ze zich gedeisd houden en hebben ze nog toekomst als ze zich in de cultuur invoegen? Of vormen ze misschien een bruisend potentieel dat door cultuurpedagogen gevoelig moet worden gemaakt voor het culturele erfgoed?

Leren werken

Wanneer je vijf dagen per week noodgedwongen vooruit moet kijken, wil je er in het weekend weleens uit: naar buiten, uit je dak of jezelf te buiten. Daarvoor bieden festivals ruimte, tijd en gelegenheid. Zij bevrijden ons van de arbeid. Uit je bol gaan vereist weliswaar een gedegen voorbereiding en achteraf moet de boel stevig worden uitgemest, maar op het moment dat je in het feest opgaat tellen uitsluitend genot en plezier dat je met anderen deelt. Het feest gebeurt nu, hier. Het feest heeft geen toekomst.

In tegenstelling tot onderwijs of cultuur hoef je van een feest niets te leren. Als er al iets wordt medegegeeld, dan slechts in zoverre er met anderen ervaringen worden gedeeld. Er valt geen tijd te verliezen, want je verliest jezelf voor een tijdje. Zodra je later over deze ervaring praat, wordt als vanzelf het plezier weer opgeroepen. Zo blijft het feest, dwars door de arbeidzame beslommeringen heen, doorwerken.

Festival als transformance

Wanneer je opgaat in een festival, word je even iemand anders. Merkwaaardig genoeg geldt dit niet voor jongeren. Zij hebben immers geen identiteit. Want wat zijn ze, zolang ze op school zitten, uitzendwerk doen of werkloos zijn? Worden ze niet geleefd, ook al noemen hun opvoeders het 'gevormd' of 'geschoold'? Als onaffe wezens zijn ze net niet genoeg ingeburgerd om voor vol(wassen) te worden aangezien.

Ze nemen hun ouders voor lief tot ze zelf een kind krijgen. Eenmaal stevig in het arbeidsproces ingebed heb je geen kind meer aan ze. Uitgeleverd aan een glansrijke carrière krijgt de toekomst greep op hun leven en worden ze wat ze moeten zijn.

Tot dan zijn ze echter net iets te onafhankelijk om zich te laten koeioneren. Hun anarchistisch potentieel is explosiever dan het kneedbare, speelse imago van het kind dat nog afhankelijk is van zijn opvoeders. Over de kracht van jongeren spreken houdt dus geen pleidooi in voor 'het kind in de volwassene'. Door hun vrijheidsdrift en gemeenschapsdrang hebben jongeren de door ouders geïnitieerde, kinderlijke experimenteerlust achter zich gelaten.

Zo staan ze, beklemd tussen kind en ouder, als in een niemandsland midden in het leven van anderen. Dit noopt hen ertoe zelf initiatief te nemen, met anderen ervaringen op te doen en dingen te beleven: jongeren willen - in termen van het hedendaagse kunstjargon - performance. Ze zijn bij uitstek een proces, een existentieel laboratorium, work in progress, transformance. Ze belichamen de krachten waarnaar beleidsmakers naarstig op zoek zijn.

Extase

Maar toch zijn jongeren eigenlijk nooit zichzelf: ze zijn òf op weg naar zichzelf òf buiten zichzelf. Op een paradoxale manier zijn het extatische wezens. Want is voor hen uitgaan niet tevens thuis-komen? En betekent jezelf te buiten gaan in feite niet jezelf zijn? Natuurlijk kan deze explosieve, extatische massa kritisch worden: eigenzinnigheid kan omslaan in gewelddadigheid, excessiviteit in agressiviteit. De extase kan ook imploderen in volstrekte onverschilligheid die iedere betrokkenheid afwijst.

De vraag van R festival was dus: hoe krijg je deze extatische wezens bijeen en hoe hou je ze bij elkaar? Het aanbieden van brood en spelen is daartoe een even oude als beproefde tactiek. Lichamen worden beroerd, zinnen verzet en de geest kortstondig van zijn alledaags getob ontdaan. Het lijdt dus geen twijfel dat R-festival een goedbedoelde overheidsstrategie is om de massa's vrije tijd van jongeren opbouwend in te vullen. Natuurlijk levert ook de popcultuur continu op maat gesneden modellen ter entertainment.

Van informeren naar informance

Maar om de cultuur te onderhouden is meer nodig. Om jongeren tot cultuurdragers te maken bieden de beheerders van het culturele erfgoed podia, theaters, musea en filmhuizen aan. Entertainment wordt gekoppeld aan informance: dit houdt naast adequate voorlichting vooral een wederzijdse vormende omgang in. Edu- en infotainment zonder deze interactiviteit volstaat niet om jongeren gevoelig te maken of te sensibiliseren voor de culturele tijd.

Hoe komt de extatische geaardheid van jongeren tot zijn recht? Zolang de beheerders en beheersers hun extase monopoliseren en zij, enigszins zelfingenomen, de gedachte dat distinctie distantie inhoudt blijven koesteren, is het feest snel afgelopen. Zolang zij hun jonge consumenten op gepaste afstand houden, valt er weinig betrokkenheid te verwachten. Alleen als mededelen tevens deelnemen betekent, kan omzichtige participatie overgaan in enthousiaste betrokkenheid. Wil cultuur tevens een festival zijn, dan zijn interactiviteit en performance onontbeerlijk. Misschien is dat de reden waarom jongeren - naast hun waardering voor festivals - liever naar Nighttown gaan dan naar de Kunsthal, zij de voorkeur geven aan het Rotterdams Centrum voor Theater boven het Nederlands Foto Instituut en zij - als ze tenminste de deur kunnen vinden - liever V2 binnenstappen dan het Maritiem Museum.

'Check-it out!'

Stel dat de extase van jongeren en hun behoefte aan performance en informance serieus worden genomen. Is het dan geen voor de hand liggende conclusie dat musea en podia zich niet alleen openstellen maar ook gevoelig maken voor hun extase. 'Check-it out!' noemt dit gevoelige punt simpelweg 'toegankelijkheid' en 'participatie'. Beheerders en beheersers zullen eraan moeten geloven. Het gaat om wederzijdse sensibilisering. Dit is geen geringe opgave. Beheerders en beheersers moeten in dubbele zin 'beroerd' durven worden: aangenaam geraakt en pijnlijk getroffen. Tegelijkertijd zouden ze net niet te beroerd moeten zijn om zichzelf - of hun chequeboekje - te buiten te gaan. Geen 'Check-them in!' maar 'Cheque-it out!'. Willen instituties gevoelig worden voor de wensen van jongeren, dan zullen zij naast hun creatieve energie tevens de onvoorspelbaarheid van de extase moeten accepteren. Beheerders gaan weliswaar liever stap voor stap en uiterst beheerst te werk. Het respecteren van het existentiële vormexperiment dat 'jongeren' heet betekent echter: hen tegen 'beter weten' in zo laten werken dat de bazen er nog iets van kunnen leren. Op die manier - en alleen op die manier - kunnen jongeren '...eindelijk de baas in Rotterdam!' zijn.

HENK OOSTERLING